

Оно што није пошло за руком првом дипломати модерне Србије, проти Матеји Ненадовићу, с лакоћом је постигао Драган Марковић Палма! Тражећи савезнике за државу у настајању, Прота је стигао чак и до аустријског цара у Бечу. Тамо је, с истим намерама, настојао да га прими и енглески амбасадор. Али узалуд. Доспео је само до његовог секретара, који му је пренео обесхрабрујућу поруку његове екселенције да се обрати „милостивом суверену своме, султану у Стамболу“.

Драгану Марковићу Палми, председнику ЈС која у новом сазиву српског парламента броји три посланика, на ноге у Јагодину стиже лично Стивен Вордсворт, амбасадор Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске у Србији.

Шта се то изменило за ова два века? Да ли је у међувремену Србија ојачала, а Империја ослабила? Је ли Палма вештији и спретнији дипломата од Проте? Није ли се, коначно, свет окренуо наглавачке, па сад велики траже помоћ од малих?

Кад се мало пажљивије погледа, биће да ништа од горе наведеног није у питању. Само је свакој генерацији Срба изнова дато да историју учи на сопственој кожи. Палми се још и посрећило да лично разговара са њом, слуша је својим ушима, гледа је у очи и остане на ногама. За сада.

На заједничкој конференцији за новинаре Вордсворт је одбацио наводне медијске спекулације да заједно са другим западним колегама пресудно утиче на формирање нове владе Србије. Но, није пропустио прилику да изрази наду да ће се о на формирати у року од неколико седмица, и да ће, у складу са њеним карактером о на убрзати процес интеграције Србије у ЕУ.

Исто то верује и његов прекоокеански дипломатски близанац, амерички амбасадор у

Пише: Радован Калабић
среда, 25 јун 2008 21:55

Србији Камерон Мантер.

Да не буде никаквих забуна, дипломатски представник Краљевства је нагласио како је његова земља „увек била један од главних подржавалаца интеграције Србије у ЕУ“.

Осокољен тоновима из Вордсвортовог излагања, Палма је потврдио своје уверење да ће коалиција којој он припада врло брзо постићи договор са коалицијом окупљеном око Демократске странке. Да ће заједно формирати нову владу Србије и незадрживо кренути у ЕУ- или како скептици примећују- на пут без повратка.

I

Дипломатски тонови су једно, а прави смисао политичких порука нешто сасвим друго. Њих је немогуће тумачити изван тренутка у коме се шаљу. А шаљу се само дан *након* проглашења Устава независног Косова и *пре* формирања нове владе Србије.

Подсетимо се да је, следећи пример Авганистана, Британија међу првим земљама у свету признала независно Косово у чијем се отимању од Србије својски ангажовала: финансијски, обавештајно, војно и политички. Од тог улога, као и од сваког другог, сада се очекује да почне да доноси профит.

Историјске околности мењају се као и савезници, али интереси великих сила остају исти. Нарочито британски који су као идеја водиља уграђени у темеље њихове спољне политике.

Наследници Бенцамина Дизраелија добили су прилику да сада испуне његов завет и дипломатски тестамент још из претпрошлог века. У својој опоруци он их је упутио да здушно помогну Турцима и Албанцима као последњем упоришту Велике Британије у борби против главног и најопаснијег непријатеља- Русије. (Ради се дакако о Источном питању).

Чиме су Албанци, енглески фавотити на Балкану, заслужили повлашћену улогу и ласкаво признање последњег британског упоришта? Да ли својим посебним квалитетима или нечим другим? Да се одговори на ова питања не би вртела у кругу лаичких нагађања потрудили су се сами Енглези- у историској пракси. Тражећи погодан камен за разбијање руске главе на Балкану они су активно учествовали у оснивању Албанске лиге из 1878. год, а након Првог балканског рата 1912. год подржавају стварање независне државе Албаније. Услов да се Британија прихвати покровитељства и заштитничке улоге над неким народом на Балкану био је једноставан: тај народ је морао да буде не-словенски и не-хришћански. Избор је признаћемо, био крајње ограничен. Књига је спала на два слова. На Турке у опадању и Албанце у повоју. Када су након Балканских ратова Турци протерани са Европског континента књига је спала само на једно слово. На Албанце. Био је то одвећ слаб и непоуздан ослонац британској спољној политици. Зато долази до брзих тактичких промена. Стратегија, међутим остаје иста. Уосталом као и циљ –сузбијање руског интереса.

Дипломатска струја Гледстона и Абердина, увиђајући пропаст Османског царства, настоји да изгради савезништво са не-албанским балканским народима. А то су сви други. Подржавајући стварање њихових националних држава, на чије ће владе имати пресудан утицај, Британци настоје да их претворе „у најпоузданију могућу брану против Русије“. Стицајем ћудљивих историјских прилика на мапи тог дугог путовања сада се као незаобилазна тачка нашла Јагодина.

II

Шта бива, међутим, уколико би се нека од тих влада дрзнула да води самосталну политику, следећи превасходно своје државне и националне интересе? Да игнорише британске, или не дај боже подудари се са руским интересима? Па чак и са интересима неких других великих сила?

Један од бла жих видова британске реакције на такве случајеве прердставља једнострану прекид дипломатских односа. Као у случају доласка на престо краља Петра I Карадјорђевића 1904. године. Постоје, дакако и много оштрије мере према владама и владарима који нису по вољи Британаца.

Најсликовитији пример британског понашања према таквим владама представља пуч од 27. марта 1941. године изведен у режији њихове Службе за Специјалне операције. Сценарио је једноставан. Поткупе се страначки прваци и изазове парламентарна криза. Обавештајно се умреже заверенички расположени официри. Регрутују се добровољци-ентузијаста за извођење представе након већ „обављеног чина“. Преузима се контрола над медијима и са таласа Радио Београда грубо се обмањује јавност. Изманипулисано становништво живи у заблуди да му се лично, како је и најављен, обраћа нови краљ Петар II. Међутим, уместо њега „Краљев проглас“ састављају најписменији међу пучистима, а чита га капетан ко р вете Јаков Јововић. За то време Краљ мирно спава и о протеклим догађајима први га обавештава послужитељ, момак Раденко.

На власт се доводи нова гарнитура која врши нагли заокрет у спољној политици државе и потчињава се британским интересима.

(Тек касније у Лондону, ћеретајући на дипломатским пријемима супруга др Милана Гавриловића председника Земљорадничке странке исповедала је порекло свог завидног финансијског стања. Оправдавала га је богатим наследством. „А мало смо и шпијунирали“, додавала је, премда је нико није вукао за језик. Таква је била Лела, кратко бележи Црњански.)

Бројни механизми стоје на располагању у процесу преумљења непоћудних влада. Крећу се од умерених дипломатских притисака, преко корумпирања и уцена до изазивања државних удара, пучева и физичких ликвидација. Само у крајњој нужди приступа се бомбардовању цивилног становништва, уколико оно даје тврдоглаву подршку својеглавим владама. То се догађа чак и када становништво листом даје подршку „погрешној страни“ у грађанском рату, па макар та страна до јуче била и савезничка. Бомбардовање Београда на Ускрс 1944. године и других градова широм Србије пример су „пријатељског убеђивања“ Срба од стране Англоамериканаца. Овакав вид убеђивања, оснажен уранијумским аргументима доживео је репризу и 1999. године. Цинично је назван „Милосрдни анђеоски“. Главну реч су опет водили Англоамериканци. Опет су бомбардовани Београд и други градови по Србији. Опет је био Ускрс, најрадоснији хришћански празник! Опет су гађане болнице, и цивилни објекти, мостови, путеви и пруге, као што је и 1944. године бомбардовано породилиште у Крунској улици у Београду у којој се данас налази седиште Демократске странке.

Па какви су то онда наши савезници из два Светска рата када посежу и за оваквим методама „пријатељског убеђивања“? Онакви какви су одувек и били. Руковођени само својим интересима они се нису мењали. Друга је ствар што се наш историјски положај често мењао и по правилу зависио од руске позиције у међународним односима. Лицитирајући улогу Србије као руског аванпоста (предстраже) руски посланик у Београду Николај Хартвиг, иначе Немац пореклом био је потпуно сагласан са британским стратезима. Разликовали су се само у квалификацији додељене нам улоге. За Русе она је имала да буде херојска и ослободилачка а за Британце мизерна рола руских коњоводаца до топлих мора, према којима се по потреби може поступати као према глиненим голубовима. Први енглески конзул у Србији био је пуковник Хоџис. Пре дипломатске службе командовао је једном енглеском легијом која се борила у грађанском рату у Португалији. Ова репутација није му сметала да задобије скоро неограничено поверење код кнеза Милоша. Његов први задатак, по упутствима из Лондона, био је да владара Србије окрене против Русије и руског утицаја. Хоџис је успео да охрабри Милоша да влада аутократски и без икакве контроле. Русија и ондашња српска опозиција тражили су да он влада по закону и да се држи Устава. Тако је Енглеска као лидер парламентарне демократије у Европи, наизглед парадоксално, подстицала диктатуру у Србији. С друге стране оклеветано руско, царско самодржавље залагало се за оживљавање парламентаризма у Србији и ограничавање Милошеве самовоље. Милош бежи из Србије када је проценио да му је у сукобу са „уставобранитељима“ и сам живот у опасности. Док књаз спасава живу главу, дотле његов енглески ментор Хоџис безбрижно лови по мађарским шумама и одатле му поручује да не попушта.

IV

Већ тада је у британско-српским односима први пут забрујала она бизарна и трагикомична жица чије се треперење ни до данас није зауставило. Мало је познато да је прво задуживање српске државе изведено под владавином кнеза Михаила, Милошевог потомка. Зајам је узет у Лондону 1867. године у износу од 200.000. дуката. Реализован је само годину дана пре убиства кнеза Михаила у Кошутњаку и водио се као најстроже чувана државна тајна пуних двадесет година. Од овог првог задужења у Лондону па до данас Србија никад није била без државног дуга. На истом курсу нашла се и пуна британска подршка краљу Милану Обреновићу да склопи такозвану Тајну конвенкцију по којој се Србија практично одриче суверенитета и вођење спољне политике препушта Бечу. Као и кнез Милош, краљ Милан је био принуђен да абдицира и бежи из Србије и сконча у плаћеном изгнанству. Руси су платили два милиона рубаља краљу Милану да се након абдикације одрекне не само права члана династије, већ и српског држављанства и права боравка у Србији.

Из истог миљеа је и британски однос према Дражи Михаиловићу вођи герилског отпора. У почетку они му дају пуну подршку, чак снимају пропагандни филм о његовој јуначкој борби против немачког окупатора. Чим су им њихови интереси наложили Енглези траже изговор за одбацивање Дражине гериле. Они му постављају немогуће захтеве. Подстичу га да врши потпуно излишне и бескорисне диверзије у јединој окупираној земљи у Европи у којој важи драконско правило: сто српских цивила за једног убијеног немачког официра. Пошто Дража одбије уцене и самоубилачке акције они га оптужују да се недовољно бори против окупатора, да чак сарађује са њим. А онда наоружавају његовог ривала и распирују грађански и братоубилачки рат. Тако Дража по оценама Британаца прелази дугачак пут од верног савезника до колаборационисте, а да се за све време рата није померио са своје првобитне позиције. На крају су га препустили на милост и немилост Брозу који ће га у монтираном процесу осудити на смрт. На упозорења својих најближих сарадника да ће помажући Броза увести комунизам у Југославију Черчил им је лаконски одговорио: „Хоћете ли ви тамо живети“.

Попут Драже завршили су многи британски савезници и велики англофили међу Србима. Многи су били њихови заточеници, као на пример кнез Павле у егзотичној енглеској колонији Кенији. Њему је Черчил великодушно одредио финансијску помоћ у висини месечних примања енглеског пуковника. Многи су остали доживотни прогнаници из своје земље попут професора Слободана Јовановића. Списак је подугачак и вапи за посебном студијском целином.

Зато се временом проширило усмено предање које каже да је опасно бити непријатељ Британаца. А да је једино опасније од тога – бити њихов пријатељ.

Савременици смо још неисписаних поглавља из наше непосредне прошлости која су везана за отмицу и изручење Хашком трибуналу бившег председника СРЈ Слободана Милошевића, као и убиство српског премијера др Зорана Ћинђића. Улога а нглоамеричких дипломата и обавештајаца, као и њихових домаћих сарадника, у тим догађајима још није до краја расветљена. За сада, као у неком хорор-воштаном паноптикуму искрсавају и брзо нестају конспиративни ликови Ентони Монктона, главног британског обавештајца у Србији и Џона Дејвида Нејбора, шефа ЦИА за Балкан и формално, некадашњег првог секретара амбасаде САД у Београду.

Палма је недавно одликовао звањем почасног грађанина Јагодине бившег амбасадора Русије у Србији Александра Алексејева. Не дуго по том слављеничком испраћају угостио је британског амбасадора и ничим га није одликовао. Тек ће се разјаснити да ли му се омакао дипломатски превид или се по шеретској прогнози нада да ће баш он бити тај који ће из руку његове екселенције г. Водсворта примити одликовање.

Једно је међутим извесно. Чак и да се не зна какву владу у Србији очекују Енглези и Американци, зна се каква би им била повод за ноћне море. А то је Она која се не би задовољавала само вербалним и декларативним заклињањима да никада неће признати независност Косова. Влада која би у пракси доказала да од Срба нема већих Срба. Која би, на крају крајева, одлучном одбраном својих државних и националних интереса, учврстила и друге земље у њиховој одлуци да не признају ову „државу у покушају“.

VI

Евроскептици, или прецизније еврореалисти прогнозирају неизвесну будућност ЕУ. Нарочито после објављивања резултата ирског референдума. Евроентузијастички, или прецизније еврољупци, се на таква упозорења уопште не базирају. Посебно наши еврољупци. Стиче се утисак да појачавају елан с којим нас воде у „обећани рај“. За цену не питају. Рачунају, ваљда, са тим да ће, после свих испуњених услова, оно што од Србије претекне испунити и онај последњи: да призна независно Косово и почне да изграђује добросуседске односе са самом собом. Ако до тога икад дође на широким патриотским грудима наших садашњих еврољубаца сијаће англоамеричка одликовања. Они ће бити у заслуженој мировини и смешиће нам се са страница историјских читанки. Уколико вулкан историје не одлучи другачије.

Београд, 18.06.2008. год